

Referanser:

Arkivsak: 21/01221-33

MKR 23/25 Oppfølging av utredning om Den norske kirke i møte med jødedom og jøder

Sammendrag

Mellomkirkelig råd og Bispemøtet fikk overlevert utredningen *Den norske kirke i møte med jødedom og jøder* i april 2024. I etterkant har oppfølgingsarbeid vært en høy prioritet i begge organer. Formålet med denne saken er å gi Mellomkirkelig råd en oppdatering på hva som gjøres av arbeid, i tillegg til å kunne samtale om og gi innspill til videre arbeid.

Det blir gitt en innledning av seniorrådgiver Helge Nylenna i møtet.

Forslag til vedtak

1. Mellomkirkelig råd takker for orientering om oppfølging av utredningen *Den norske kirke i møte med jødedom og jøder* og vil gi følgende innspill til videre arbeid:
 - ...

Saksorientering

Bakgrunn

Både Mellomkirkelig råd (MKR) og Bispemøtet (BM) tematiserte utredningen på sine møter i mai 2024 og hadde internseminar med bakgrunn i aktuelle temaer den 15. mai. På bakgrunn av dette fattet både MKR og BM omfattende vedtak om videre oppfølging på sine høstmøter.

På møtet 23.-25. september 2024 fattet Mellomkirkelig råd følgende vedtak:

Mellomkirkelig råd har etter samtale om saken følgende vedtak i sin 2. gangs behandling:

- *Rådet tar saksfremlegget til orientering og ber om at de momenter som kom frem i samtalen, blir tatt med i det videre arbeidet med utvalgets anbefalinger. Dette gjelder særlig:*
 - *Løfte fram skolering av kirkelig ansatte, med særlig vektlegging på forkynnelse og undervisning for barn og unge.*

- Konkret samarbeid med HL-senteret, IKO m.fl.
- Rådet ber om at det i samarbeid med Bispemøtet legges fram en helhetlig plan for skolering av kirkelig ansatte og frivillige for de neste tre årene, og peke på aktuelle samarbeidspartnere i dette arbeidet.
- Rådet ber om at utredningen gjøres lett tilgjengelig for kirkelig ansatte og frivillige, og at annet relevant materiell – f.eks. i tilknytning til markering av deportasjonsdagen 26. november hvert år – utvikles til bruk i menigheter, prostier og bispedømmer.
- Rådet vil vektlegge betydningen av at oppfølgingen av anbefalingene fra utvalget sees i sammenheng med annet relevant arbeid på feltet. Rådet ønsker skisser for arbeidet med Sannhets- og forsoningskommisjonen og kirkemøtesak om rasisme med tydelige koblinger til oppfølgingen av utredningen.
- Rådet ønsker et symposium med relevante kirkelige miljøer som er i kontakt med jøder og jødiske miljøer i Norge, for å diskutere en kirkelig oppfølging av utredningen og dialogen med jøder og jødiske miljøer i tiden fremover.
- Rådet legger vekt på oppfølging, kontakt og dialog med Det Mosaiske Trossamfund gjennom de fora og nettverk som finnes, og med åpen invitasjon til å gjenoppta, utvide eller utforske slike dialoger.
- Rådet oppfordrer lokale dialoger, kirkelige dialogsentre og kirkelige institusjoner over hele landet og særlig i Oslo, Trondheim og Bergen til å gjenoppta, utvide eller utforske dialogen med organiserte jødiske foreninger/trossamfund.

På Bispemøtet 14.-18. oktober fattet Bispemøtet følgende vedtak:

Bispemøtet takker utvalget for utredningen Den norske kirke i møte med jødedom og jøder. Bispemøtet tar inn over seg at terrorangrepet 7.oktober 2023 og den påfølgende krigen nødvendigvis slår inn i arbeidet med oppfølging av utredningen.

Bispemøtet ser med bekymring at den pågående krigen i Midtøsten også har ført til økende antisemittisme, internasjonalt og i Norge. Bispemøtet forplikter seg til aktivt å arbeide mot antisemittisme, antisemittiske holdninger, hatprat og annengjøring.

Bispemøtet har drøftet anbefalingene i utredningen og vedtar følgende:

- *Bispemøtet vil aktivt legge til rette for at menigheter og bispedømmer øker sin kunnskap om jødisk liv og historie i sine sammenhenger. Biskopene påser at dette følges opp i sine respektive bispedømmer.*
- *Menigheter i Den norske kirke oppfordres til å markere deportasjonsdagen den 26. november. Dette kan skje enten i form av markering på selve dagen, eller som del av en tilstøtende søndagsgudstjeneste. Til markeringen kan liturgisk materiale utviklet av Kirkerådet/Nemnd for gudstjenesteliv benyttes.*
- *Kurs om Den norske kirkes forhold til jødedom og jøder som planlegges gjennomført på TF, prioriteres i de regionale etterutdanningsutvalgene. De enkelte bispedømmer ser til at kunnskap derifra deles i prostier og menigheter.*
- *Bispemøtets sekretariat, i samarbeid med Kirkerådets sekretariat, arbeider videre med kompetanseheving omkring jødedom som del av bibelformidling i kirkens barne- og ungdomsarbeid.*
- *Det forberedes en egen sak til Bispemøtet om oppfølging av anbefalingen om å ta et oppgjør med antisemittisme i kirkelige praksiser, med særlig vekt på mellomkrigstiden.*
- *Teologisk nemnd bes om å arbeide med erstatningsteologi, bekreftelses- og utvidelsesmodeller, misjon overfor jøder, og en teologisk nytenkning omkring Den norske kirkes forhold til jødedom og jøder, med tanke på behandling i Bispemøtet i et senere møte.*
- *Bispemøtet og Mellomkirkelig råd arbeider videre med jødisk-kristent dialogarbeid, nasjonalt og internasjonalt.*

Statusoppdatering

I tråd med anbefalinger fra utredningen vektlegger vedtakene fra både MKR og BM kompetanseheving blant kirkelige tilsatte. Særlig aktualiseres kompetanseheving omkring forkynnelse og undervisning. Dette har derfor hatt høy prioritet i oppfølgingsarbeidet. Våren 2025 har om lag 15 tilsatte i Den norske kirke gjennomført kurset *Kirkelige praksiser, jøder*

og jødedom på Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo. Kurset har vært gjennomført som et kurslederkurs, og kursdeltakerne vil nå gjennomføre lokale kurs i sine bispedømmer. Utvalget anbefalte at Den norske kirke gjør deportasjonsdagen, 26. november, til egen dag i kirkeåret. Både MKR og BM vektla markeringen av 26. november i sine vedtak, men det er ikke blitt behandlet eller igangsatt sak om å gjøre dagen til egen dag i kirkeåret. I etterkant av Bispemøtet ble det sendt ut en oppfordring om å markere deportasjonsdagen, og det ble utviklet eget liturgisk ressursmateriale.

Det arbeides med å styrke dialogarbeidet mellom Den norske kirke og jødiske miljøer Norge. Det er særlig dialogen med Det mosaiske trossamfund som utgjør hoveddelen av dialogen, men regionalt og lokalt er det også relasjoner til andre. Det er naturlig her å nevne jødisk-kristne relasjoner i Trondheim og Bergen, og lokalt i Oslo har det vært dialog mellom menigheter og Jødiske stemmer for rettferdig fred. Av særlige møteplasser mellom jøder og Den norske kirke, utover den dialogen som skjer i STL-sammenhenger, har det etter lanseringen blant annet vært jødisk-kristen dialog på Granavolden i januar, hvor Borg biskop og Kirkerådets leder deltok. Videre gjestet rabbiner Joav Melchior Bispemøtet i februar. Det har også vært dialog om videre engasjement i International Council of Christians and Jews (ICCJ). Samtidig som det har vært kontinuerlig kontakt mellom representanter for Den norske kirke og Det mosaiske trossamfund, har krigen i Gaza preget relasjonen, ikke minst i mediene.

Hva gjelder teologisk nytenkning har Teologisk nemnd fattet vedtak om at de vil arbeide med tematikker knyttet til utredningen. Arbeidet i nemnda kan knyttes opp mot et pågående arbeid omkring othering/annengjøring i en teologisk sammenheng og brukes inn mot en potensiell Kirkemøtesak om rasisme. Videre vil nemnda på møte i november samtale omkring spørsmål som utredningen aktualiserer som nødvendige å ha en teologisk utvikling og refleksjon omkring.

Det arbeides med å oversette utredningen til engelsk.

Veien videre

Omorganisering og nedskjæringer i Kirkerådet og Bispemøtets sekretariat har hatt konsekvenser også for oppfølgingen av utredningen om jødedom og jøder. Der det tidligere var to personer som hadde dette som sentrale deler av sine porteføljer, er det nå én rådgiver som følger opp både MKRs og BMs arbeid. Dette legger noen begrensninger for hva som er mulig å utrette. Samtidig fortsetter oppfølgingsarbeidet å være en høy prioritet for sekretariatet.

Ungdommens kirkemøte vil behandle utredningen i oktober i år. Her ligger tyngdepunktet på å se antisemittisme i lys av rasismebegrepet og drøfte hvordan Den norske kirke kan bidra til å motvirke dette blant unge.

Implementeringen av kompetanseutvikling i bispedømmene er forventet å være gjennomført til sommeren 2026. Samtidig er det mange sider ved oppfølgingsarbeidet som vil ta betraktelig lenger tid, og som av nødvendighet må modnes over tid. Dialog er et slikt perspektiv, men også samtalen om teologien i møte med jødedom. Det vil derfor trolig i kommende tid være mindre behov for konkrete vedtak, men samtidig stadige orienteringer og oppdateringer for å sikre at tematikken fortsetter å ha prioritet i de kirkelige organene.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Oppfølgingen av utredningen skjer i hovedsak innenfor rammen av ordinær drift av sekretariatet. Oversettelse av utredningen til engelsk har noen kostnader. Andre enkelttiltak, som for eksempel deltakelse i *International Council of Christian and Jews*, kan innebære særlige kostnader.

